

ԻՆՏԵՐՈՒՄ ՏԱՐԻ

ՄԵՆԿ

Տարեկան արժեք 10 ռուբլի և 10 ցենտ
Առանձին նամակները 5 ցենտով
Թիֆլիսում գրվում են միայն լատինական տառերով
Պատասխանագրերը լինում են անվճար
Тифлис. Редакция «Менка»

Խմբագրատունը բաց է առաջին 10—2 ժամ
(Բացի կիրակի և տոհմ օրերից)
Ճայտարարությունները ընդունվում են ամեն ինչով
Ճայտարարությունների համար գնալով են
խրատնվելով րոպեին 2 ցենտով

ՄԵՆԿ

ԼՐԱԳԻՐ ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԵՒ ԳՐԱԿԱՆԱԿԱՆ

1881 թ. ին

(ՏԵՍԵՆԵՐՈՐԴ ՏԵՐԻ)

Եր Զրատարակի նոյն դիրքով և նոյն պրոպագանդայով ԱՄՆԵՆ ՕՐ (բացի տոն և տոնիկին հե-
տևալ օրերից):
ՊՐՕԳՐԱՄԱՍ. I. Տեղեկական կարգադրություններ, II Առաջնորդող յոթամյակ, III Ներ-
քին տեսություն, IV Արտաքին տեսություն, V Խառն լուրեր, VI Հեռագրեր, VII Ֆելիտոն և
բանասիրական, VIII Յայտարարություններ:
ԼՐԱԳՐԻ ԳԻՆԸ, տարեկան 10 ռուբլ, կես տարեկան 6 ռ., հինգ ամս. 5 ռ., չորս ամս. 4 ռ.,
երեք ամս. 3. ռ. երկու ամս. 2 ռ. և մի ամս. 1 ռուբլ:
Գրվել կարելի է խմբագրություն մեջ հետևել հասցեով. Тифлис, редакция «Менка».

Խմբագիր-Զրատարակի ԳՐԻԳՐԻ ԱՐԾՐՈՒՆԻ

ԲՈՎԱՆԳԱՌՈՒԹԻՒՆ

Կրթության գործը. — Ներքին տեսու-
թիւնը: Նամակ ներանդ: Ներքին լուրեր: —
Արտաքին տեսություն: Թիֆլիս: Յուրա-
տան: «Русский Курьер» լրագրի թղթակցու-
թիւնը: Գերմանիա: Նամակ Գերմանիայից: Նա-
մակ Թիֆլիսից: Նամակ Թիֆլիսից: — Մշա-
կի: Հեռագրեր: — Յայտարարություններ:

ԿՐԹՈՒԹԵԱՆ ԳՈՐԾԸ

Ներկայ համարում տպված
Կ. Պոլսի մեր մի նոր թղթակցի
նամակը հետևեալ խորհրդածու-
թիւններ է ծնեցնում մեր մէջ:
Ազգունքով Կ. Պոլսի երեք
ընկերութիւնների միանալը օգ-
տաւետ և միանգամայն անհրա-
ժեշտ գործ էր, բայց երևում է
որ այդ նոր «Միացեալ Ընկերու-
թեան» գործադիր ժողովի ան-
դամները դեռ ևս լատ ծանօթ
չեն Հայաստանի բարոյական պա-
հանջների հետ, գոնե այնքան
ծանօթ չեն, որքան ծանօթ էին
թէ, «Արարտեան» և թէ, «Իրա-
րոցասիրաց» ընկերութիւնների
անդամները: Եթէ ոչ, ի՞նչպէս
բացատրել այն, որ այժմեան ըն-
կերութեան վարչութիւնը արգե-
լում է Վանի շրջակայ գիւղերից
վեր առնել գիւղերովի աշակեր-
տներ Վանի վարժապետանոցի մէջ,
արգելում է Հայաստանի այլազգի
դասակներից աշակերտ ընդունել
ընկերութեան դպրոցների մէջ:
Մինչև որ վարժապետանոցը
կը պահի տաներ միայն քաղաքի
ընկերների դասակներից, գիւղերը
երբեք չեն ունենայ վարժապե-
տներ: Հարկաւոր է որ իրանք
գիւղացի պատանիներ պատրաստ-
վեն որպէս ուսուցիչներ վարժապե-
տանոցի մէջ, որպէս զի ժամանա-

կով ընկերութեանը պատկանող
գիւղական դպրոցները իրանց ան-
փական ուսուցիչներ ունենան:
Քաղաքի բնակիչը երբեք զի զեր
չի գնայ:
Երկրորդ կարևոր խնդիրը
Հայաստանի այլազգիների
մէջ կրթութեան տարածելն է:
Արդեօք ի՞նչ է ընկերութեան
նպատակը, միայն հայերի թէ
առհասարակ Հայաստանի
մէջ ուսում տարածելը: Եթէ
նրա նպատակն է ամբողջ Հա-
յաստանի մէջ ուսում տարածե-
լու, այն ժամանակ ընկերութիւնը
պէտք է ամեն ջանք գործ դնի
զրաւել իր դպրոցների մէջ քիւրդ,
եզդի, ասորի և հայաստանցի
այլ ցեղերի դասակներին: Արանք
կրթվելով ընկերութեան դպրոց-
ներում, ուսում աւարտելուց յե-
տոյ, իրանց կողմից կը սկսեն
տարածել ուսումը իրանց վայ-
րենի դասակներից մէջ:
Ժամանակ է հասկանալ որ
Հայաստանի հայերին միայն
կրթելով, իսկ միւս հայաստանցի-
ներին անխնամ և վայրենի թող-
նելով, մենք երբեք չենք ապա-
հովացնի հայերին նրանց շրջա-
պատող վայրենի ցեղերի բարբա-
րութեան և հարստահարու-
թիւնների դէմ: Նոյն իսկ հայերի
օրուտը աչքի առջև ունենալով
պէտք է ամենամեծ ջանք գործ
դնել հայաստանցի այլազգի ցե-
ղերի վրա քաղաքակրթութեամբ
ներգործելու:
Հայր իր ամբողջ պատմու-
թեան մէջ միշտ գոյրկ է եղել
պրօպագանդայի ոգուց, միշտ ի-
րան շրջապատելիս է եղել մի-
նեղ չինական պատով: Յաւայի է

որ այդ սխալ փաստակար, ազգա-
կործան ընթացքին կամենում է
հետեւել այժմ և «Միացեալ Ըն-
կերութիւնը»:
Մեր կարծիքով, ընդհակա-
ռակն, պէտք է աշխատել ընկե-
րութեան դպրոցներում աշա-
կերտների մեծամասնութիւնը այլ-
ազգիներից ընդունել և փոքրա-
մասնութիւնը միայն, որպէս
խմոր, բուն հայերից և այդ այլ-
ազգիների աշխատել հայացնել
ընդունել և օգտի, ի հարկէ չը
դիպելով նրանց կրօնին, որով
հետեւ դա Միացեալ Ընկերու-
թեան գործը չէր կարող լինել,
այլ մի հայոց միախնայական
ընկերութեան գործ է:
Յոյս ունենք, որ Միացեալ
Ընկերութեան վարչութիւնը կը
հասկանայ մեր միտքը և այս-
պէս էլ կը գործի ապագա-
յում:
Կրթութիւնը պէտք է տա-
րածել ամբողջ Հայաստանում,
բայց մանաւանդ հայաստանցի
այլազգի ցեղերի մէջ, որոնք էթն-
անկիրթ մնան, ինչքան էլ քա-
ղաքակրթված լինեն իրանք հա-
յերը, միշտ սպառնալի, ոչնչաց-
ողոյց կը ներկայացնեն հայերի
համար:
Կրթել հայերին, իսկ այլազգի-
ներին թողնել անխնամ, վայրե-
նի և անկիրթ, — կը նշանակէ
Հուր մահը և կը նշանակէ ա-
պարդին գործ կատարել, կը
նշանակէ կրթել հայերին և դար-
ձեալ զոհ թողնել նրանց ան-
կիրթ և վայրենի դրացիների
ձեռքում:
Յանկալի է, որ Կ. Պոլսի ըն-
կերութեան վարչութեան անդամ-
ները աւելի զարգացած, աւելի
հասկացող մարդիկ լինէին և ա-
ւելի ծանօթ լինէին թէ կրթու-
թեան ժամանակակից գաղափար-
ների և թէ Հայաստանի պա-
հանջների հետ:

րաների այդ ուսումնասիրութեան վրա ևս նա-
խելու եմ բառադիտական կողմից:
Մենք բնական ճանապարհով և անուշամար-
կաւ է, որ մի օր և է ժողովրդի բարբառը,
մի ազգի լեզուն հարստանում, ճոխանում է նրա
մոտաւոր զարգացման հետ, ուսումը, գիտութիւն-
ները ճիշդաւորվելու հետ ստեղծվում են նոր ար-
մատական բառեր, արեւոտները կտոտարկադր-
ծելու հետ առաջ են գալիս նոր գիտական
տերմիններ և այլն: Հայոց մոտաւոր զարգացումը
կանգնած էր իր ամենաբարձր աստիճանի, առօ-
գէի վրա հինգերորդ դարում, այնուհետեւ նա
ընկաւ, ընկաւ կամաց կամաց և դրաւար ըն-
դուն, որով արտայայտվում էր նոյն դարի հայի
մոտաւոր զարգացման չափը, իսկ այժմ ով կա-
րող է հակառակվել, որ հայը զանազան պատեա-
կան հանգամանքների շնորհիւ չէ սկսել մոտաւորա-
պէս զարգանալ, ընտրելով սուր համար մի այլ
միջոց—ազգի ամեն դաստիարակ հասկանալի
աշխարհաբար լեզուն: Այս աշխարհաբար լեզուն
սի օր և ինչ գրեւորած ձեռնարկելու, մի օր և
ինչ միտք արտայայտելու համար գիւղատնո-
տեւեան, երկրագործութեան, բուսաբանութեան
և այլ գիտութիւնների վերաբերութեամբ, ամեն-
քեզ կը խոտովանին, այնքան աղքատ է դեռ
ևս, որ այս դէպքում հարկաւոր է դիմել մեր
գրաբար լեզուի բառարանին և այնտեղից ար-
մատական բառեր ժողովել: Բայց միթէ նոյն
իսկ այդ բառարանը կարող է բառալիտութիւն
տալ այդպիսի մի միտք ունեցողին:—Ոչ, ին-
չա՜ն ինչա՜ն:
Ո՞վ կարող է հակառակվել այն մտքին, որ
հայի անուշամարկեան կրթական, ձեռ գրերի, ըն-
թացքում փակված չէ, ուրեմն և նա չէ ստեղ-
ծել նոր բառեր համակարգով իսկ տալու համար
կեանքի մէջ եղող կան-կարծաւորի, իրեղենների,
գործիքների, զարդարանքների և այլ պատկան-
վիքների մասին: Ո՞վ չի խոտովանվել, որ այս
ինչ և այն ինչ հայ գաւառական գիւղացիները
երկրագործութեան վերաբերութեամբ ունեն
առանձին առանձին տերմիններ գործիքների,
հողերի կազմութեան, դաշտային բոյնների տե-
տակների համար և այլն: Ո՞վ չի անուշամար-
կաւոր այս և այն կողմը զրկած հայերը
կենդանաբանութեան, բուսաբանութեան, բու-
կականութեան, վաճառականութեան և բարձրա-
տեսակ արհեստների վերաբերութեամբ ունեն
իրանց սեպական, երբեմն բուն հայկական և
երբեմն արաւաղված բառեր, որոնցով մարդ
արտայայտում է իր միտքը: Իսկ հայեր ամեն-
օրեայ կեանքում գործադրող այդ բառերը միթէ
մի բանասեր կարող է գտնել մեր բառարանի-
րում: Ամենքը միարեան պէտք է ասենք.— ոչ, ոչ:
Ուրեմն եզրակացնելը սրանից, որ բառադիտու-
կան հարցը մի անհրաժեշտ հարց է մեր աշխար-
հիկ լեզուն յառաջ տանելու և ճոխացնելու հա-
մար և մենք պէտք է անպատճառ աշխատենք
այդ մասին: Բայց ինչպէս: Սա մի այնպիսի
ծանր պարտն և զգաւոր աշխատութիւն է, որ
մի մասնաւոր մարդու, անհատի գործ չէ, այլ մի
ընկերութեան, որ մի ամբողջ մարմին կազմած,
բաւական մեծ զուգործութիւն կարող է հասնել
իր նպատակին: Արտիստ մենք հայերս սիրտ
չունենք և զխաւարապէս սովոր չենք անգին
զուգործելու գոհել, այն էլ մի այնպիսի ընկերու-
թեան, որի բարձր նշանակութիւնը հասկացող
չառ քիւրդը կը գտնվեն, այս պատճառով այդ
միջոցը չառ թող է և, համարեն, աներակալի
նպատակին հասցնելու համար:
Մենք այստեղ մի միջոց ենք առաջարկում,
որ կարծում ենք շատ նպատակաւարմար և թեթիւ
է լինելու, եթէ փոքր ինչ ժամանակի զոհողու-
թիւն և համբերութիւն ունենանք: Այդ գործը
զրուի տանելու համար ամենալաւ և հեշտ մի-
ջոց ունեն մեք գաւառական ուսուցիչները:
Այս քննարկութեան կենդանաբանութեամբ պա-
րապող ուսուցիչը պատուիրէ աշակերտներին, որ
նրանցից մէկը կենդանիներին, միւսը զեռանե-
նանք:

ՆԵՐՈՒՆ ՏԵՍՈՒԹԻՒՆ

ՆԱՄԱԿ ԵՐԵՒԱՆԻՑ

Նոյեմբերի 21-ին

Մեր լրագրութիւնը շատ հարցեր է արձա-
րում, շատ խնդիրներ զրա է խոտով, միայն
մի խնդիր անուշադիր է մնում.— դա հայկական
բարբառների, գիւղականների անուշամար-
թեան կարեւորութիւնն է, որի մասին ևս կամե-
նում եմ այս նամակում մի խօսք ասել: Բար-

Դուք արդէն հասկանում էք, թէ ես ուզում

Типографія Главн. Управ. Намѣстн. Кавказск.